

Kiihtelysvaaralaisia noitita ja parantajia

(Teksti lyhennetty ja muokattu Kiihtelysvaaran ennen ja nyt -teoksesta sekä Kiihtelysvaara-Seuran julkaisuista)

Kiihtelysvaarassa tiedetään vaikuttaneen 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa muutamia poppaukkoja ja -akkoja, joiden kerrotaan hallinneen taikoja ja parannuskeinoja. Kolmea kuuluisinta noitaa, Kuapron-Riittaa, Pusun-Liisaa ja Antsu Loksaa, on Kylliki Malisto muistellut:

Kuapron-Riitan kerrottiin osaavan valmistaa niin lemmejuomat kuin ”rikkeetkin”. Huhu tiesi erään talon emännän maksaneen Kuapron-Riitalle huikean summan rikkeistä, joilla palvelustyttö tehtiin hulluksi ja siten estettiin hänen ja talon pojan avioituminen. Kuapron-Riitta oli ahne, sillä jos häneltä tinki vaaditusta palkkiosta hän uhkasi: ”Parasta antook vuan lemmessä, muitten minä kun purasen takahammastan niin et arvook mitä eestäs löyvvät.”

Pusun-Liisan muistelee Ilma Vatanen olleen vain harmiton lähipitäjiä ja kyliä kiertävä hieman hassahtanut kerjuumummo, joka ”harakoitteli” (harppoi hajasäärin yli) haluamansa esineet tai ruokapalat, eivätkä ne hänen harakoittelmansa enää muille kelvanneet. Ämmän vyöllä roikkui piippu, tulukset ja tupakkamassin sisältävä pusu eli pussi, jossa kuiskuteltiin olevan kuivettunut lapsen käsi. Pusun-Liisa istuutui milloin vain suinkin voi penkille miesten viereen tai väliin ja lateli heille hullutuksiaan. Taloihin tulonsa hän satutti lauantain kylpyillaksi: tuppaantui emännille selänpesijäksi ja siinä sitten ilmeni, että häneltä puuttui paita tai jokin muu vaatekappale, jota emäntä ei tohtinut olla hänelle antamatta.

Antsu Loksa eli oikealta nimeltään Annastiina Kuosmanen oli pitäjän suurin velho, joka pukeutui toisinaan mieheksi ja toisinaan naiseksi. Hän asui pienessä mökissä Hammaslahden Pyöräkössä kyläläisten suurena kauhuna. Hänen tiedettiin sotkeneen juomavesiin myrkyllisiä ja hullaannuttavia aineksia. Hän oli isokokoinen ja kasvoiltaan ruma. Vielä niin myöhään kuin 1915 hän leikkasi kalmaa henkitoreissaan olevan henkilön pakaralihaksesta. Siitä ilmi saatuna hänet tuomittiin linnaan.

Myös miespuolisia poppaukkoja asui Kiihtelysvaarassa. Huhtilampilainen Wallius-niminen mies omasi parantavan voiman, jota hän käytti yleisesti myös eläinten sairauksia parantaessaan. Tarinan mukaan Wallius olisi keplotellut voimansa kirkon pirulta. ”Turun tohtori” Heikki Puhakka keräili yrtejä ja valmisti niistä rohtoja ja iski suonta. Myös omalaatuisesta Uskalissa asuneesta Tantsan ukosta kerrotaan lukematon määrä tarinoita, joiden mukaan hänet voidaan laskea poppaukoksi.